

## 121 . Piatra Neamț | Punct: Curtea Domnească | Anul: 2010

**Anul:** 2010

**Cod RAN:** 120735.07

**Perioade:** Evul Mediu, Perioada modernă

**Epoci:** Evul Mediu, Perioada modernă

**Tipuri sit:** tip neprecizat

**Categorii sit:** Apărare (construcții defensive), Domestic, Religios, ritual și funerar

**Autori:** Adrian Corneliu Bătrâna-Milencovici, Silviu Ceașu, Vasile Diaconu, Gheorghe Dumitroaia, Daniel Garvăn, Elena Roxana Munteanu, Lucian Uță

**Instituții:** Complexul Muzeal Județean Neamț, Complexul Muzeal Județean Neamț, Complexul Muzeal Județean Neamț, Complexul Muzeal Județean Neamț, Complexul Muzeal Județean Neamț, Complexul Muzeal Județean Neamț, Complexul Muzeal Județean Neamț

### Raport

Cercetarea arheologică preventivă s-a desfășurat în baza autorizațiilor de cercetare preventivă nr. 9 și 185 (respectând contractele încheiate cu Primăria Municipiului Piatra-Neamț, inițitoare a unor proiecte de reamenajare urbană în centrul istoric al orașului), precum și a autorizației nr. 163 (pentru eliberarea de sarcină istorică a unei suprafețe pe care urma să se construiască o extindere a unei locuințe particulare, în strada V.A. Urechia nr. 3).

Situl „Curtea Domnească” este amplasat în centrul municipiului Piatra-Neamț, în zona delimitată de strada Dimitrie Ernici și latura de sud a Pieței Libertății. Este situat pe un mic platou aflat pe terasa de 8-12 m a Bistriței, care este mărginit spre nord de versantul dealului Cozla, în timp ce spre est și sud se deschide panorama largă a văii râului. Perimetrul sitului este traversat de străzile Ștefan cel Mare și V.A. Urechia, amenajate pe traseul unor vechi viroage care segmentau platoul în două suprafețe: cea dinspre sud-vest corespunde zonei Bisericii „Sf. Ioan Botezătorul” și a complexelor istorice și arheologice aflate în legătură cu aceasta (turnul-clopotniță, cimitirul, diversele anexe ale bisericii), în timp ce suprafața aflată spre nord-est, mai înaltă cu cca. 1-2 m, a fost destinată locuirii.

Curtea Domnească de la Piatra-Neamț este atestată documentar la 20 aprilie 14911, fiind prezentă în documente, prin mențiuni lacunare, până la începutul sec. al XVII-lea<sup>2</sup>. Ulterior acestei date rolul său politico-administrativ scade concomitent cu înstrăinarea și degradarea construcțiilor din cadrul ansamblului. Singura care funcționează fără întrerupere este Biserica „Sf. Ioan Botezătorul”.

Situat în centrul zonei urbane, ansamblul medieval Curtea Domnească a suferit numeroase intervenții de-a lungul timpului, atât în privința arhitecturii cât și a configurației terenului. Cu precădere în ultima sută de ani, lucrările de amenajare (ale străzilor V.A. Urechia și Ștefan cel Mare, a Pieței Libertății, a parcului din jurul Bisericii „Sf. Ioan”), precum și construirea mai multor clădiri (actualele sedii ale Primăriei municipiului, Colegiul “Petru Rareș”, locuințe particulare, Muzeele de Artă și Etnografie și Muzeul Cucuteni) au schimbat radical aspectul zonei și au distrus o bună parte din informația arheologică inițială.

Primele cercetări arheologice în cadrul sitului se datorează lui Constantin Matasă, care efectuează în anii 1954 - 1955 câteva sondaje de informare, în special în jurul clădirii Liceului „Petru Rareș”<sup>3</sup>. Obiectivele cercetării de atunci au fost urmărirea zidului vizibil în câteva porțiuni, în preajma construcțiilor din cadrul ansamblului medieval, cât și a urmelor propriu-zise ale Curții Domnești. Cercetările continuă, sub forma intervențiilor preventive, până în spre jumătatea deceniului al șaptelea, fără ca rezultatele să mai fie publicate. Platoul de sud este investigat destul de sporadic, inițial prin două sondaje<sup>4</sup> întreprinse de către L. Bătrîna și A. Bătrîna în partea de V a sitului, apoi prin săpături preventive efectuate în special după 2000. Dintre acestea din urmă, cele mai consistente au fost cercetările întreprinse atât în Piața Libertății, cât și pe

două proprietăți particulare din imediata apropiere în 20055.

Într-o primă etapă a cercetării din 2010 am avut în vedere zona în care urmează să se desfășoare proiectele de reamenajare urbană. Lucrările preconizate se referă la modificarea aspectului Pieței Libertății, prin construirea unui pasaj rutier acoperit de o dală pietonală, pe un segment din traseul străzii Ștefan cel Mare. Totodată, se are în vedere restaurarea și consolidarea unor clădiri monument, parte a ansamblului medieval (beciul în care este organizată Expoziția Curtea Domnească, turnul-clopotniță) sau ridicate în ultimul secol (sediile Muzeelor de Artă și Etnografie, Teatrul Tineretului). Evaluând proiectele de restaurare și fazele de execuție, am considerat necesar ca intervenția noastră să se desfășoare etapizat, după cum urmează: determinarea potențialului arheologic, ținând cont de intervențiile antropice și de cercetările anterioare; investigarea zonei imediat învecinate a fiecărui monument, pentru recuperarea unui maximum de informații arheologice; urmărirea lucrărilor de consolidare limitând la minimum caracterul intruziv al cercetării.

Ținând cont de configurația terenului, de regimul și limitele de proprietate actuale, în cadrul sitului Curtea Domnească s-au delimitat mai multe sectoare de cercetare, după cum urmează: 1. sectorul sud-vest – în zona Muzeelor de Artă și Etnografie și a locuințelor particulare aflate la V de instituțiile muzeale; 2. sector centru – Piața Libertății, cu turnul-clopotniță; 3. sector sud-est – parcul Bisericii „Sf. Ioan Botezătorul”; 4. sector nord-est – curtea Liceului „Petru Rareș”; 5. sector nord-vest – pe proprietatea Primăriei Piatra-Neamț.

Au fost deschise 26 de secțiuni și casete, a căror notare și amplasare o prezentăm mai jos, în funcție de dispunerea lor în plan.

În jurul Muzeului de Artă:

SI – în spatele clădirii, în partea de V a sitului; dimensiuni: 36 x 2 m;

SIII – pe latura de S a construcției, spre marginea terasei; dimensiuni: 7,5 x 2 m;

SVI – pe latura de S, perpendiculară pe SIII; dimensiuni: 5,5 x 2 m;

Cas. 8 – în fața clădirii; dimensiuni: 2 x 2 m.

În jurul Muzeului de Etnografie:

SII – în spatele clădirii; dimensiuni: 10,70 x 1 m;

Cas.1 – în continuarea secțiunii II, spre sud; dimensiuni: 3,40 x 2 m;

Cas 9 – în fața muzeului; dimensiuni: 2 x 2 m.

În preajma turnului:

SXVI – pe latura de NV a turnului; dimensiuni: 2,40 x 0,80 m;

SXVII – pe latura de NE; dimensiuni: 2 x 1,5 m.

În apropierea Muzeului Curtea Domnească:

SVII – la S de beci; dimensiuni: 5 x 1,5 m;

SIX – pe aceeași latură, paralelă cu SVII; dimensiuni: 5 x 1,5 m;

SX – pe latura de V, perpendiculară pe zidul beciului; dimensiuni: 12 x 1,5 m.

În parcul din jurul Bisericii Sf. Ioan:

SXII – pe latura de N a altarului; dimensiuni: 3,2 x 1,5 m;

SXIII – pe latura de E a altarului; dimensiuni: 3,5 x 1,7 m;

SXIV – pe latura de E a altarului, paralelă cu SXIII; dimensiuni: 4,7 x 1,5 m;

SXV – pe latura de N a altarului, paralelă cu SXII; dimensiuni: 5,4 x 1,5 m;

Cas.2 – pe latura de N a parcului bisericii; dimensiuni: 8 x 3,5 m;

Cas.3 – paralelă cu Cas.2, la E de aceasta; dimensiuni: 2 x 3,5 m;

Cas.4 – paralelă cu Cas. 3, la E de aceasta; dimensiuni: 2 x 3,5 m;

Cas.5 – paralelă cu Cas. 4, spre E; dimensiuni 4 x 3 m;

Cas.6 – între SXIV și SXV; de formă triunghiulară;

Cas.7 – la V de Cas. 2, paralelă cu aceasta; dimensiuni: 2 x 2 m;

Pe terenul Colegiului Petru Rareș, pe spațiul verde aflat în lungul străzii Ștefan cel Mare:

SVIII – la VSV de clădirea Colegiului; dimensiuni: 20 x 1,5 m;

În grădinița delimitată de clădirile Primăriei și strada Ștefan cel Mare:

SIV – la SE de corpul principal al Primăriei ; dimensiuni: 14 x 2 m;

SV – pe aceeași parte, paralelă cu S. IV; dimensiuni: 13 x 2 m;

Pe proprietatea B. Sturzu-Cosma, de pe strada V.A. Urechia nr. 3:

Cas α – la N de clădirea existentă, pe locul unei extinderi preconizate pentru pridvor; dimensiuni 3,30 x 5,45 m.

Secțiunile au fost săpate până la stratul steril din punct de vedere arheologic, obținându-se o serie de secvențe stratigrafice pe baza cărora se poate reconstitui stratigrafia sitului. În secțiunile trasate în zona Muzeelor de Artă și Etnografie, grosimea straturilor cu urme antropice variază în jur de 1,60 m, nivelurile superioare fiind deranjate de numeroase intervenții moderne; stratigrafia acestui sector este puternic influențată de activitatea constructivă din ultimele 200 de ani, pe locul actualului Muzeu de Artă fiind ridicate și demolate, în acest interval, alte două construcții. Stratigrafia din jurul turnului-clopotniță este în mare parte deranjată de lucrări edilitare recente (o intervenție de consolidare a fundației și montarea reflectoarelor pentru iluminatul ambiental). Pământul viu a fost interceptat, în cele două secțiuni practicate aici, la 0,80 m. Până la această adâncime se observă un singur strat, de culoare brun-cenușie, de duritate medie, sărac în materiale arheologice, dar conținând pietre, lentile de mortar și cărămizi sparte.

În ceea ce privește nivelurile antropice din secțiunile cercetate pe platoul de N, s-a constatat că și acestea au fost în cea mai mare parte amputate.

Pe platoul de S au fost cercetate mai multe complexe, majoritatea de natură funerară – morminte de inhumație, făcând parte din cimitirul care a funcționat în jurul Bisericii „Sf. Ioan”. Este vorba atât de morminte de inhumație in situ, în care indivizii au fost depuși în decubit dorsal, cu mâinile (de regulă) încrucișate pe piept, cât și de reînhumări, cu oasele (uneori de la mai mulți indivizi) depuse pachet. Au fost cercetate integral sau parțial în această campanie 232 de morminte, datate, pe baza inventarului (constând în special din monede) în sec. XVI-XIX.

Alte 9 morminte din cadrul aceluiași cimitir au fost dezvelite, într-o a doua etapă a cercetării, pe proprietatea aflată la V de Muzeele de Artă și Etnografie, pe strada V.A. Urechia nr. 3.

O descoperire valoroasă, care ajută la înțelegerea evoluției ansamblului medieval din cadrul acestui sit, a constituit-o identificarea pe latura de nord a parcului Bisericii „Sf. Ioan”, în casele 3 – 5, a unor segmente din fundația unui zid de incintă al bisericii, care suprapunea mai multe morminte (din care unul datat cu monedă). S-au păstrat doar fragmente din fundația acestui zid, care a avut lățimea de 0,60 m și care a fost ridicat din piatră cioplită având ca liant un mortar slab. Zidul, păstrat încă în elevație pe latura de sud a aceluiași locaș de cult, a fost considerat până nu de mult ca delimitând incinta Curții Domnești, în timp ce situația stratigrafică surprinsă în săpătură arată clar că împrejmuirea nu poate fi mai veche de jumătatea sec. al XVII-lea. Zidul de pe latura de nord a bisericii, a fost demantelat cel mai probabil spre sfârșitul sec. al XIX-lea, odată cu lucrările de amenajare a străzii Ștefan cel Mare.

În S. VIII a fost dezvelită, o structură constând din piatră cioplită, reprezentând, cel mai probabil, resturile de la demolarea unei clădiri. O parte dintre aceste pietre păstrau urme de mortar, iar pe o porțiune a secțiunii, în carourile 8-10, stratul de pietre suprapunea un nivel gros de mortar de cca. 10-15 cm. Din zona acestei construcții demolate a fost recuperată cea mai mare cantitate de ceramică medievală, aflată acum în curs de conservare primară și restaurare.

---

În SX, în c.1-2, la 2,40 m distanță de zidul de Val Muzeului Curtea Domnească, la -1,10 m față de nivelul actual de călcare, a fost interceptat un nivel ce conține puternice urme de arsură – lemn ars, pigmenți de cărbune și pământ ars la roșu. Acest nivel, cu grosimea de 0,06 m a fost tăiat atât la est, cât și la vest, de două gropi moderne, păstrându-se pe o lungime de 3,12 m. A fost surprinsă o talpă de lemn, carbonizată, cu lungimea păstrată de 1,5 m și lățimea de 0,25 m, dispusă oblic în lungul secțiunii. Aceasta reprezintă limita de NV a unei construcții de lemn, a cărui interior a fost amenajat cu un strat de lut galben având grosimea de 0,05-0,12 m, așezat peste un strat subțire de prundiș de granulație medie, al cărui rol va fi fost acela de compactare a solului. Partea superioară a nivelului de argilă, pe care s-au găsit câteva fragmente ceramice aparținând unor vase arse în mediu reducător și oxidant, ce pot fi atribuite sfârșitului de sec. XIV și începutului secolului următor, constituie nivelul de călcare pe tot timpul funcționării construcției, nefiind observate urme de refacere.

Dezafectarea construcției s-a produs ca urmare a unui puternic incendiu, ce a mistuit în totalitate structura sa de lemn, mărturie în acest sens constituindu-l stratul cu lemn ars, pigmenții de cărbune și pământ ars la roșu care suprapunea complexul de locuire.

La demontarea tălpii carbonizate, între aceasta și stratul de argilă reprezentând nivelul de călcare din locuință a fost descoperită o monedă, în stare proastă de conservare, ce reface parte, cel mai probabil, din ultima serie de emisiuni monetare (1386-1391) datorate lui Petru I (1375-1391). În baza acesteia, apreciem că locuința a fost construită în ultimii ani ai domniei voievodului amintit, sau în anii imediat următori.

În cadrul sitului Curtea Domnească au fost identificate, așadar, repere ale unor monumente arheologice distincte din punct de vedere al funcționalității, al cronologiei și al amplasamentului: unei așezări civile, de a sfârșitul sec. al XIV-lea și începutul sec. al XV-lea, care a ocupat, probabil, întreaga terasă, îi succede Curtea Domnească ridicată în a doua jumătate a sec. al XV-lea, în timpul căreia cele două platouri capătă funcțiuni distincte – cel de nord păstrează rosturi civile și administrative, în timp ce cel de S devine spațiu religios, pe care, după ridicarea bisericii, începe să funcționeze un cimitir. În bună parte, evoluția diferită a acestor două zone imprimă aspectul actual al zonei: Biserica Domnească va continua să funcționeze mult timp după ce Curtea din Piatră va înceta să mai existe.

Întregul material arheologic descoperit (ceramică, monede, obiecte de podoabă, alt inventar metalic, resturi osteologice umane și animale) a fost recoltat, marcat și ambalat în mod corespunzător, notarea coordonatelor topometrice făcând posibilă corelarea datelor obținute din analiza tipologică și cronologică cu stratigrafia și planimetria sitului.

Artefactele descoperite au intrat în evidența Muzeului de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț și urmează a fi prelucrate din punct de vedere științific după conservarea primară (curățare și stabilizare prin tratamente fizico-chimice).

---

### ***Informații suplimentare online***

[Raportul 4657 din cronica.cimec.ro](http://raportul4657.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.folosind.Mapserver.Cimec.ro)

---